

Kahramanmaraş Depremleri ve Sivil Toplum

Gözlem Notları I

16 Şubat 2023

TÜSEV
Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Turkey

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş Depremleri'nin sebep olduğu kayıpların azaltılması ve ortaya çıkan acil ihtiyaçların giderilmesinde sivil toplum kuruluşları (STK) giderek artan bir sorumlulukla çalışmalarını sürdürüyorlar. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) olarak, belirli aralıklarla yayımlamayı planladığımız bu gözlem notlarında, deprem sonrasında sivil alandaki eğilimleri ve yaşanan gelişmeleri derleyerek, STK'ların kısa dönemde olduğu kadar, orta ve uzun vade de etkin biçimde çalışmalarını sürdürebilmeleri için önerilerimizi paylaşacağız.

Sivil Toplum Kuruluşları

İnsani yardım alanında çalışan STK'lar hızlı ve yetkin biçimde organize olup acil arama & kurtarma çalışmalarından temel ihtiyaçların temin ve koordinasyonuna uzanan geniş bir yelpazede çalışmalarını sürdürüyorlar.

STK'lar odaklandıkları alan kapsamında (eğitim, çocuk, sağlık, engellilik, gençlik, insan hakları, kadın hakları, LGBTİ+ hakları, göçmen hakları, hayvan hakları vb.) birlikte çalıştıkları kitlelere yönelik ihtiyaçları hem profesyonel kadrolarıyla hem de gönüllülerinin desteğiyle hızlı bir şekilde tespit ederek çözüm üretiyorlar ve kaynakları dahilinde uygulamaya geçiriyorlar.

STK'lar çalıştıkları alandaki uzmanlıklarını bilgi üretimi ve yaygınlaştırma, izleme ve raporlama gibi yöntemleri kullanarak da sahaya aktarıyorlar.

Deprem sonrasında ortaya çıkan ve uzmanlık gerektiren konularda koordinasyon içinde hareket edebilmek için ağlar, platformlar ve izleme komiteleri oluşuyor.

Özellikle depremden etkilenen illerde faaliyet gösteren STK'ların hem çalışanlarının ve gönüllülerinin hem de odaklandıkları grupların depremden doğrudan etkilenenler arasında olduğunun unutulmaması gerekiyor. Yerelde faaliyet gösteren bu kuruluşların güçlenmeleri ve desteklenmeleri, rehabilitasyon ve yeniden yapılanma sürecinde büyük önem taşıyor.

Sağlık alışanları, avukatlar, mühendisler, mimarlar, maden ve inşaat işçileri, sosyal çalışmacılar ve sosyal bilimciler gibi meslek grupları, afet sahasında kendi meslek örgütleri, sendikalar veya kurdukları ağlar aracılığıyla uzmanlıklarını aktarmak için yoğun çalışmalar yürütüyorlar.

Sivil toplum kuruluşlarının uzun süredir gündemlerinde olan yenilikçi bağış yapma yöntemlerinin (örn: kripto parayla bağış yapma) deprem sonrasında sınırlı sayıda kuruluş için mümkün olabildiği gözlemleniyor.

Bireysel ve kurumsal bağışçılığın bu dönemde olduğu kadar önümüzdeki dönemde de STK'lar için büyük önem taşıyacağı, bu sebeple, bu konuda şeffalık ve hesapverilebilirlik ilkeleri doğrultusunda kurulacak açık iletişimin önem kazanacağı öngörülüyor. Bununla birlikte bireylerin ilişkilendikleri STK'larla kuracakları güvene dayalı ilişki sonucunda düzenli bağışçılığın yaygınlaşabileceği bekleniyor.

Bireyler

Gönüllülük esasına dayalı faaliyetlere katılım artıyor. Artan bireysel bağışçılık pratikleri çeşitleniyor.

Bireylerin bağış yapacakları kuruluşun etkin olmasına, şeffaflığına ve hesap verebilirliğine dair talepkâr oldukları gözlemleniyor.

Kamu idaresi yapılan yardım ve bağışların AFAD ve Kızılay bünyesinde toplanması için iletişim çalışmaları yapıyor. Kamu kurumlarının önemli miktarlarda bağış topladığı görülürken diğer yandan dikkate değer bir bağışçı grubunun da STK'lara yöneldiği görülüyor.

Bağışlar alanda alışan STK'lar arasında orantılı bir şekilde dağılmıyor ve bağışçı tercihlerinde bazı STK'lar öne çıkıyor.

Bireyler deprem bölgesindeki ihtiyaçlara yanıt verebilmek için kendi uzmanlıkları dahilinde web siteleri hazırlama, yazılım geliştirme, listeleme araçları üretme gibi girişimler hayata geçiriyorlar. Bunun yanı sıra bölgedeki aynı ihtiyaçları karşılayabilmek için kendi kaynak ve uzmanlıklarını kullanan oluşumların sayısı da artıyor.

Bireyler sahip oldukları iletişim imkânlarını deprem sonrasında ortaya çıkan her tür ihtiyaç için kullanıyorlar. Bunun yanı sıra, çevrelerini etkili olabilecekleri oluşum ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine yönlendiriyorlar.

Uluslararası Filantropi Kuruluşları ve Hibe Veren Kuruluşlar

Uluslararası filantropi kuruluşları deprem sonrasında ortaya çıkan acil ihtiyaçların giderilmesi ve sivil toplumun desteklenmesi konusunda Türkiye'deki partnerleriyle ve paydaşlarıyla iletişim içindeler.

Diaspora bağışçılığının etkin biçimde yaygınlaştığı görülüyor.

Uluslararası hibe veren kuruluşlardan bazıları yürüttüğü akreditasyon süreçlerinde esnek davranabiliyorlar.

Hibe veren kuruluşların, esnek ve hızlı biçimde karar alabilmelerinin ve kaynaklarını artırılabilmelerinin sahada faaliyet gösteren kuruluşlar için ve ihtiyaçların giderilmesi konusundaki önemi ortaya çıkıyor.

Ulusal ve uluslararası hibe veren kuruluşların acil ihtiyaçların giderilmesi gibi, orta ve uzun vadede hayata geçirilecek rehabilitasyon çalışmalarına desteklerini planlamalarının ve bu çalışmalarda kurulabilecek potansiyel iş birliklerini değerlendirmelerinin önemli olabileceği düşünülüyor.

Özel Sektör Kuruluşları

Özel sektör kuruluşları, kaynak ve imkânlarını deprem sonrası acil ihtiyaçların karşılanması, arama-kurtarma faaliyetlerinin kapasitesinin artırılması ve acil barınma, hijyen ihtiyaçlarının giderilmesi için kamu kurum ve kuruluşlarının koordinasyonunda paylaşıyorlar.

Özel sektör kuruluşları arasında deprem sonrası ihtiyaçların giderilmesi için STK'larla doğrudan ilişkilenen, kaynak ve imkânlarını STK'larla paylaşan kuruluşlar mevcut.

Özel sektör kuruluşları arasında çalışanlarını da kurumsal destek çabalarına dahil edebilmek için bağış eşleştirme yöntemini kullananlar var.

Sınırlı sayıda da olsa deprem bölgesinden gelenler için bünyelerinde istihdam programları başlatan kuruluşlar olduğu gözlemleniyor.

Öneriler

Sivil toplum kuruluşlarının uzmanlaştıkları alanlarda faaliyet göstermeye devam etmeleri ve kapasitelerini güçlendirerek daha etkin biçimde çalışabilmeleri, bu dönemde olduğu kadar orta ve uzun vadede de büyük önem taşıyor. Yaptığımız izleme çalışmaları sonucunda aşağıdaki önerilerin başta ilgili kamu kurumları tarafından dikkate alınması ve hayata geçirilmesi gerektiğini düşünüyoruz:

- STK'ları ilgilendiren, başta yardım toplama kanunu olmak üzere, sınırlandırıcı ve günün ihtiyaçlarına cevap verebilmekten uzak olan yasal düzenlemelerin sivil toplum için **elverişli bir ortamı sağlayacak**, aynı zamanda dinamik ve acil ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde düzenlenmesi gerekir. Bununla birlikte, yurt dışından yapılan yardım ve bağışlarla ilgili kısıtlayıcı uygulamalar ortadan kaldırılmalı ve sivil toplum kuruluşlarına bu alanda gerekli kolaylık sağlanmalıdır.
- Bireysel ve kurumsal bağışçılığı artırmaya yönelik vergisel ve diğer teşviklerin gözden geçirilerek artırılması ve yalnızca kamu kurumları ve belirli STK'ları değil, tüm sivil alanı kapsayacak şekilde düzenlenmesi önemlidir.
- Özellikle deprem bölgesi ve çevresinde, **yerelde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının** öncelikli ihtiyaçlarını öğrenmek ve talep ettikleri destekleri sağlamak için bu kuruluşlarla veya bu kuruluşları destekleyen STK ve kurumlarla sürekli iletişim ve iş birliği içinde olunmalıdır.
- Depremden etkilenen hassas grupların ihtiyaçları konusunda uzmanlaşmış STK'larla, ayırım gözetmeksizin, **etkin iş birliği** kurulmalı, bu kuruluşlar tarafından talep edilen resmi bilgi ve istatistikler şeffaflıkla paylaşılmalıdır.

■ Afet durumlarında sahada çalışacak sivil toplum kuruluşlarının afet müdahale koordinasyonuna dahil edilmesi için STK'larla uzun erimli ilişkiler geliştirilmelidir.

■ Kamu, sivil toplumla **eşit paydaşlık** ilkesi çerçevesinde ilişki kurmalı, bu ilişkinin aktif biçimde sürdürülebilmesini sağlamak amacıyla katılım ve iş birliği mekanizmaları geliştirilmelidir.

■ Deprem bölgesinde ilan edilen OHAL, 2016 yılından itibaren iki yıl süreyle devam eden süreçte sivil alan başta olmak üzere temel hak ve özgürlükler konusunda yaşanan sorunları yeniden gündeme getirmiştir. OHAL'in sivil alanda kısıtlayıcı uygulamalara neden olmaması, bu alanın OHAL KHK'larıyla değil, yasalarla düzenlenmesi gerekmektedir. OHAL uzatılmamalı, normale dönülmesi için gereken adımlar bir an önce atılmalıdır.